

Kako ocenjujete dosedanje bero slovenskega planinskega leposlovja?

Mislim, da je bera slovenske planinske literature zelo dobra, kar je po mojem treba pripisati dvema dejavnikoma: slovenskemu naravnost obsesivnemu iskanju novih poti v alpinizmu, tako kakovostno kot količinsko, nato pa še tistim, ki so imeli srečno roko v širjenju tovrstne literature: urednikom zgodovinske zbirke Gore in ljudje, samemu *Planinskemu vestniku*, založnikom, ki so prisegali na planinsko literaturo, ljudem, ki so verjeli, da lahko kot planinski narod tej dejavnosti polnopravno vzporedimo pristojno literaturo, ki se je dokončno oblikovala že v osemdesetih letih prejšnjega stoletja. A ker se je pionir tega pisanja pojavil že šestdeset let prej (jasno govorim o Klementu Jugu), je nato bilo vse lažje. Nejc Zaplotnik s svojim klasičnim tekstom *Pot*, pa tudi vsi ostali so potem prišli povsem naravno. Če dodamo še večkrat izrazito literarno erudicijo naših alpinistov, je slika dovolj zgodovna.

Kako na vas deluje tradicija slovenskega planinskega leposlovja?

Ves sem vpet vanjo. V več desetletjih kulturnega udejstvovanja sem tudi požrl tako rekoč vse slovenske in italijanske alpinistične knjige, če pa temu dodam, da sta oba naroda bogato založena s prevodi svetovnih planinskih klasikov, je slika popolna. Potem ko se je planinska beseda razbohotila v meni, sem počasi iskal svojo pot, saj nisem alpinist, ki piše, temveč pisatelj, ki pleza. Zato mi je bilo to novotarsko pisanje lažje, saj sem izhajal iz tradicije lastnega pisateljstva, ki je bilo sicer pretežno tradicionalno, in sem zato tudi svojo prvo alpinistično knjigo, *Zvezdne noči*, začel pisati tradicionalno. A napisal sem že sto strani »semšeljor-semšeldol nakladanja« – potem pa vse to enostavno zavrgel in začel pisati na novo. Namesto da bi izhajal iz sicer močnega zunanega okvira, kot je lahko alpinistična odprava, sem zajemal iz svojega notranjega, iz svoje duše, ki sem jo nato umestil v ta močan okvir. Izhajal sem namreč iz načela, da je edino, kar je vredno opisati in iz česar torej lahko nastane literatura, le tisto, kar se spreminja, edino, kar se spreminja, pa je človekova duša. Kamen, naj bo še kako mogočen – pomislimo samo na Everest ali K2 –, je vedno enak skozi stoletja, le kaka skala se lahko premakne ali odkruši, človekova duša pa se spreminja čisto vsako sekundo. In prav ta sprememba poganja iskanje lepote, iz katere se poraja literatura.

Kako iščete razmerje med žanrskimi določili in ustvarjalno svobodo?

V bistvu ignoriram vsa pravila in se ravnam po načelih zdrave pameti, ki morajo veljati tudi v literaturi. Držim se tistega, kar hočem opisati, in stalno preverjam, ali nemara odstopam od osnovne smeri. Nikoli nisem ljubil nebrzdanih eksperimentiranj v literaturi in larpur-lartističnega modernizma, zato je bila pot v bistvu enostavna. Vodilo mi je bil človek v divji naravi in vsi, tako zunanji, predvsem pa notranji odtenki njegovih reakcij

Na začetku je bila beseda: rojstvo alpinista iz duha zgodbe

Alpinistična literatura je eden najbolj branih literarnih žanrov, a tudi eden najmanj raziskanih. Od kod ta paradoks? Alpinizem je ne le najsmrtonosnejši šport, ampak tudi najbolj literaren; ne le najbolj fizičen, temveč tudi najbolj metafizičen. Šport, ki vzame največ življenj, namreč da največ avtobiografij. Še več, alpinizem je edini šport, kjer avtobiografije ne sme napisati t. i. *ghost writer* (ang. pisatelj – duh), ampak dejanski alpinist, hkrati pa je ta dejanski alpinist ob izidu knjige že sam pogosto *ghost* (ang. duh).

A to je le ena plat zgodbe. Kajti medtem ko alpinizem jemlje življenja in daje avtobiografije, te avtobiografije same dajejo življenja. Knjige o alpinizmu porajajo ne le nove knjige o alpinizmu, pač pa tudi nove alpiniste. Se pravi, da avtorji alpinističnih knjig porajajo ne le nove avtorje, temveč tudi nove junake. Brez Bertonclove knjige ni Šraufa (temveč zgolj Belak), brez Šraufove ni Humarja, brez Humarjeve pa ni Messnerjevega predgovora k njej. A tudi Messnerja ni brez Buhlove knjige, prav tako ne Zaplotnika, brez Zaplotnikove knjige pa ni Kara, Prezlja, že omenjenega Humarja in Grošljeve spremne besede k njeni spominski izdaji. A tudi Grošlja ni brez že omenjene Buhlove knjige, prav tako ne Kozjeka, brez Kozjekove knjige pa ni Grošljevega zapisa k njej. Navsezadnje brez Hedinovih knjig ni Harrerja, brez Harrerjevih ni Simpsona in že omenjenega Messnerja, brez Messnerja pa ni iz knjig narejenega kipca *Messners Felsenwelt* (Messnerjev skalnati svet).

A raziskovanje bi morala spodbuditi že prva plat zgodbe, kjer je, kot rečeno, najsmrtonosnejši šport tudi najbolj literaren. Messner je osvojil štirinajst osem-tisočakov in napisal več kot osemdeset knjig. Messnerjev občasni soavtor Grošelj je osvojil deset osem-tisočakov in napisal več kot ducat knjig. Zaplotnik, ki ga je Grošelj izkopal iz ledu, Messner pa počastil s prvim obiskom Grošlja (in z omembo v predgovoru k tedaj novi izdaji Buhlove knjige), je osvojil tri osem-tisočake in napisal desetkrat ponatisnjeno knjigo. Humar je osvojil štiri osem-tisočake in napisal dvakrat ponatisnjeno knjigo, predgovor pa je prispeval Messner. H knjigi Kozjeka, ki je prav tako osvojil štiri osem-tisočake, pa je zapis prispeval Messnerjev občasni soavtor Grošelj. Se pravi, pisanje je medij smrti, ki ji je alpinist zapisan radikalneje kakor drugi športniki.

A kot rečeno, je to le prva plat zgodbe, saj je pisanje očitno ne le medij smrti, temveč tudi medij prihodnjega življenja. Po prvi plati je smrt posrednica med živečimi alpinisti: Zaplotnik je izginjajoči posrednik med Messnerjem in Grošljem – ko umre, Messner že v Himalaji pohiti izreči Grošlju sožalje, kar je prvo srečanje med poznejšima soavtorjema. Po drugi plati pa je smrt posrednica med živečimi in umrlimi alpinisti: kot smo videli, mnogi postanejo alpinisti pod vplivom knjig alpinistov, ki neizbežno pišejo o svoji smrti in ki so ob izidu knjig pogosto tudi zares mrtvi. Prihodnji alpinist seveda noče postati mrtev alpinist, temveč alpinist, vreden dediščine mrtvega alpinista, vreden članstva v skupnosti alpinistov. Zato ga pogosto formira knjiga o alpinistu, ki ni alpinist, kakršen bi rad postal bralec sam, ampak alpinist, v imenu katerega bi bralec rad postal alpinist.

Tu pa nemara že tiči vir uvodnega paradoksa, da je alpinistična literatura med najbolj branih in hkrati najmanj raziskanih žanrov. Raziskovanja je namreč še zmerom deležna predvsem t. i. narodotvorna književnost, ki pa je seveda vse kaj drugega kot literatura, ki bralstvo navdihuje k dejanjem, vrednim Terrayjevih alpinističnih »osvajalcev nekoristnega sveta«. Že leta 1946 je gornik in časnikar Tonella, v Švici živeči Italijan, dejal takole: »Gorniška dejavnost se vzdiguje visoko nad vsakodnevnimi vprašanji, visoko nad narodi. Gorniki so bratje. Vsi skupaj so ena naveza!« In res, bralci *Poezije* postanejo dobri Slovenci, bralci *Poti* pa dobri plezalci.